

VINCENC GOTTHARDT

urednik časopisa Nedelja

»Na Nedeljo, ki je pomemben del mojega življenja, gledam kot na nikdar dokončano umetnino«

Lucija Kavčič | Verena Gotthardt, Nedelja

Z Nedeljo, ki je veliki mozaični kamen slovenske narodne skupnosti na Koroškem, lahko slovensko besedo vzamemo v roke, jo beremo in jo vidimo, je za Demokracijo v intervjuju ob stoletnici časopisa Nedelja povedal njen urednik, Vincenc Gotthardt.

DEMOKRACIJA: Časopis Nedelja letos praznuje 100 let. Ko pogledate na 100-letno zgodovino Nedelje – kaj je po vašem mnenju njen največji dosežek?

Vincenc Gotthardt: Najprej, da je to, da Nedelja po sto letih stopa v naslednje stoletje in še vedno izhaja, izjemna zasluga vseh, ki so našo Nedeljo urejali in oblikovali, da lahko tudi po sto letih še vedno izhaja. Izhaja na Koroškem v Avstriji, v deželi dveh jezikov, v kateri je slovenski jezik manjšinski jezik. Z Nedeljo lahko slovensko besedo vzamemo v roke, jo beremo in jo vidimo. Nedelja je veliki mozaični kamen slovenske narodne skupnosti na Koroškem, ki sestoji iz tisočih majhnih kamenčkov, ki teden za tednom prihajajo na domove bralk in bralcev. Na uredništvu Nedelje smo se ob različnih obletnicah Nedelje spraševali, ali bo Nedelja in mi z njo doživeli 100-letnico izhajanja. Zdaj smo sredi te obletnice in ugotavljamo, da je iz malega zraslo nekaj velikega. To pa tudi zaradi tega, ker so bili vsi, ki so delali pri Nedelji, vizionarji in so Nedeljo prenavljali in posodabljali vedno s kreativnim pogledom na izzive sodobnega časa. Nedelja je ena najpomembnejših ustanov in pomembna jezikovna hrbtenica slovenske narodne skupnosti. Slovenski jezik je njena blagovna znamka.

Sto let je res dolga doba za časopis!

Nedelja je najstarejši časopis slovenske narodne skupnosti na Koroškem, pa tudi najstarejši še obstoječi slovenski tednik na svetu. Sto let izhajanja Nedelje pomeni tudi, da povezuje najmanj štiri generacije bralk in bralcev in jim je tako postala neke vrste dom tudi zaradi jezika. Nedelja je bila tudi vedno lepa vizitka krške škofije v skrbi za slovensko narodno skupnost na Koroškem. Je tudi vidno znamenje dežele Koroške, da je tu doma slovenska beseda. In če časopis izhaja sto let, potem je to nekaj naredilo za ljudi, ki so jo brali, jo berejo in jo bodo brali, je naredila nekaj za deželo, v kateri izhaja in je na medijskem področju na Koroškem in v slovenskem svetu zapustila pomembne sledove. Nedelja je pomemben novinarski glas, kulturni spomin in tedensko živi del slovenske narodne skupnosti. Gre za razgibano preteklost, pa tudi za prihodnost, v kateri ostajata v središču slovenski jezik in identiteta.

Nedelja je preživela velike zgodovinske prelome. Kaj je bilo za časopis najtežje obdobje? Kako se je razvijal?

Najprej njeni začetki. Šest let po odločitvi na plebiscitu leta 1920, da Koroška ostane pri Avstriji, je marca 1926 v Borljah v Ziljski dolini izšla prva številka Nedelje kot mesečnika s 16 stranmi. Njen prvi urednik je bil

Ivan Lučovnik. Nedeljo je ustanovilo šest duhovnikov duhovniškega združenja Sodalitete: Ivan Lučovnik, Tomaž Ulbing, Valentin Limpl, Valentin Podgorc, Anton Benetek, Štefan Singer in Franc Uranšek. To je bil čas velikih negotovosti in je pravzaprav bilo malo verje-

Nedelja je najstarejši časopis slovenske narodne skupnosti na Koroškem, pa tudi najstarejši še obstoječi slovenski tednik na svetu.

tno, da bo po ustanovitvi Mohorjeve družbe leta 1851 in veliko pozneje združenja slovenskih duhovnikov na Koroškem Sodalitete leta 1906 lahko leta 1926 začelo kliti nekaj novega, vizionarskega, kot je Nedelja. To je bilo tudi v času, ko slovenska beseda na Koroškem ni več bila tako močno zakoreninjena kot nekdaj. Številni od teh, ki jim je bila ta beseda velika srčna stvar, so Koroško zapustili ali zapuščali, ker v domovini zanje ni bilo dela in je bilo to s strani deželne politike tudi povzročeno. Vse slovesne obljube deželnega zbora, dane pred glasovanjem leta 1920, da bo dežela Koroška ohranjala »jezikovno in narodno posebnost« koroških Slovencev zdaj in v prihodnosti, so se razblinile. Samo mesec po glasovanju je takratni deželni upravitelj Arthur Lemisch dejal, da imajo samo eno generacijo časa, da slovensko prebivalstvo, »te zavedence« ponemčijo in jih pripeljejo »nazaj v koroštvo«. V takem ozračju je marca 1926 izšla prva številka Nedelje. Če v takem trenutku nastane taka pobuda, kot je ustanovitev časopisa, je to nekaj izjemno vizionarskega in nekaj, kar je ljudem na Koroškem s spoštovanjem do slovenske materinščine dalo novo upanje tudi na vseh drugih področjih. Do leta 1941 je potem Nedelja izhajala kot mesečnik, dokler je niso po 15 letih izhajanja spomladi leta 1941 nacisti prepovedali, kar je tudi bilo težko obdobje.

Kaj je tisto, kar je v vseh teh desetletjih ostalo nespremenjeno?

Nedelja je bila že v času začetkov neke vrste obraz slovenske narodne skupnosti. V osredje postavlja ljudi s tem, kar jim je v življenju nekaj vredno: in to so seveda tudi vera in seveda tudi slovenska beseda in ustvarjalnost v tej besedi in drugih umetniških panogah. Nedelja ne piše razglasov, v katerih bralke in bralce poziva, da bi morali ostati zvesti slovenski besedi in veri. Ne, tega ji tudi ni treba. Že s svojim izhajanjem teden za tednom v slovenskem jeziku je Nedelja postala tudi jezikovna hrbtnica slovenske narodne skupnosti.

Urednicam in urednikom pri Nedelji je bilo vedno pomembno, da se srečajo z ljudmi, o katerih pišejo, ter da pišejo za Nedeljo prav tako, kot bi to delali za pomemben svetovni časopis. Kar že obstaja, nas sicer zanima in o tem poročamo, vendar smo najsrečnejši, če lahko odkrijemo nekaj novega.

Prav tako nam je pomembna vsebina in kakovost novinarskega dela. Pomembna nam je slika časopisa. To je grafična oblika časopisa z izbiro tipografije, v katero je seveda vključena posebna skrb pri izbiri fotografij. Z našimi fotografijami želimo biti nezamenljivi. Časopis mora v bralkah in bralcih zapustiti prijeten vizualni vtis. Kot že večkrat omenjeno, naš časopis, včasih tudi s ▶

kakšno prilogo, izhaja na Koroškem v slovenskem jeziku, kar je najdragocenejša ponudba našim bralkam in bralcem. Zato nam je pri pisanju zelo pomembno, da pišemo tako, da nas v slovenskem jeziku ljudje razumejo. Pri tem nikakor ne gre za pisanje v kakšnem preprostem slovenskem jeziku, temveč gre za pisanje v jeziku, ki ljudem razumevanja ne otežuje. Ker smo tudi cerkveni časopis, ki ga krška škofija izdaja v slovenskem jeziku, v katerem je odslikano življenje narodne skupnosti in tudi življenje vernikov v krški škofiji, vedno gledamo tudi na robove. To so robovi v Cerкви in to so družbeni robovi in to so robovi v narodni skupnosti.

In še nekaj je ostalo sto let in ostaja še naprej: ime časopisa Nedelja je in bo vedno ostalo Nedelja.

Kako se je Nedelja razvila v zadnjih 35 letih, ko jo urejate vi?

Nedelja je bila zame najprej povezana z nedeljo, ko sem jo hodil po maši iskat v zakristijo domače farne cerkve v Melvičah. Takrat so Nedeljo ljudje ali dobivali v farni cerkvi ali pa so jo jim raznašalke in raznašalci prinesli na domove. To je danes drugače: danes Nedeljo skoraj vsi dobijo po pošti. Čas pa se je spremenil, predvsem v zadnjih letih. Od črno-bele je Nedelja prešla na barvno, čeprav na začetku samo z barvno fotografijo na prvi in zadnji strani. Kar drugi delajo leta pozneje, je Nedelja izvedla že 20 let prej. Na Koroškem so leto 2026 razglasili za leto literature in povabili Korošice in Korošce, da skupaj napišejo roman. Pa smo se tega na uredništvu Nedelje spomnili že leta 2007, ko smo v poletnih tednih sproti objavljali kolektivni roman sedmih avtorjev in ene avtorice na Koroškem. Zamisel za to je imel Janko Ferk. Naslov romana je bil »Male zmote nekega velikega moža knjig«.

Nedelja je že dolgo prisotna tudi na spletu, bila je celo prvi cerkveni časopis v Avstriji na spletu. Nekdaj smo nosili besedila v tiskarno, od leta 1990, ko so bili uvedeni računalniki, pa Nedelja na uredništvu sama pripravlja vse do stopnje tiska.

V Nedelji smo leta 1993 uvedli rubriko »Na svetlo dano«, v kateri smo objavljali še neobjavljena literarna dela avtoric in avtorjev, prav tako pa tudi umetnine ustvarjalcev in ustvarjalcev najprej doma na Koroškem, potem pa smo to razširili tudi na alpsko-jadranski prostor. Ker smo želeli kake teme tudi poglobljeno obdelati, smo leta 2007 uvedli mesečne družinske in kulturne priloge.

Prav čutiti je, kako vas delo pri Nedelji zelo veseli ...

Zares. Moje dodatno zadovoljstvo pri delu na Nedelji je bilo vedno tudi fotografiranje. Najprej so bile še črno-bele fotografije in negativi, od barve pa je kar kmalu vse prešlo na digitalno fotografijo. Kar je nekoč trajalo dneve, so sedaj nadomestili trenutki: fotografije, kar-

tice, v računalnik in na novo stran Nedelje, naslednji trenutek pa je vse že v tiskarni. Ob vsej hitrosti pa je pomembna slika časopisa. Pravzaprav gledam na Nedeljo, ki je postala pomemben del mojega življenja, kot nikdar dokončano umetnino. Vedno je mogoče še kaj novega dodati, potegniti tu še kako črto, pustiti tam nekoliko več belega prostora ... In najvažnejše je: vsak teden je mogoče narediti nekaj bolje, kar teden prej ni bilo tako dovršeno. Meni je najpomembnejše, da bralke in bralci vzamejo v roke Nedeljo in ugotovijo: tem, ki delajo pri Nedelji, je pomembno troje: spoštljiv odnos do ljudi, s katerimi se srečujejo, novi drugačni pogledi na vsakdanjosti v grafičnem oblikovanju, besedilo pa takšno, da bralke in bralce zadrži do zadnjega stavka. Seveda to je idealno in to imam pred očmi pri svojem delu in to je tudi vodilo urednic.

Kaj torej pomeni delati pri Nedelji?

Delati pri Nedelji je zame poseben privilegij: svoj vsakdanji kruh si na Koroškem služim dobesečno s slovensko besedo. Ob svojem več kot 40-letnem novinarskem delu sem spoznal naše doline Rož, Podjuno, Zilo, Celovško polje in precejšen del alpsko-jadranskega prostora. S svojim delom kot urednik Nedelje sem si svojo domovino razširil in našel odprta hišna vrata številnih Slovenk in Slovencev po vsem Koroškem. Najbolj pa me je skozi desetletja zaznamovalo to, kar so mi povedali nekdanje deportiranke in deportiranci, ki so v drugi svetovni vojni morali zaradi slovenske besede zapustiti domovino. To je poseben odmev Koroške, ki se da strniti v stavku: Odpustiti da, pozabiti ne.

Biti glavni urednik Nedelje prav ob 100-letnici, je zame velika odgovornost in izjemna čast. Saj ne gre

za kakršenkoli časopis, temveč za najstarejši obstoječi slovenski tednik na svetu, ki izhaja na Koroškem. Vsakdanje vprašanje ob 100 let starem časopisu je tudi: kakšne sledove je Nedelja zapustila v preteklosti in kakšne želimo mi, ki jo sedaj urejamo, zapustiti v prihodnosti.

Niste pa samo urednik in novinar, ampak tudi pisatelj, fotograf in slikar. V vašem romanu Na drugem koncu sveta je zelo močno prisotna tema izginjanja jezika in manjšanja narodne skupnosti. Ali je roman nastal iz vaših novinarskih izkušenj?

Pravzaprav je to roman o vsakodnevnem doživljanju jutra pripadnic in pripadnikov narodnih skupnosti v Evropi in spoznanju: spet nas je manj, spet se je nekaj izgubilo, spet je nekaj oseb pozabilo svoj jezik in spet so nekateri odšli po svetu. A v njem je tudi veliko in neomajno upanje, da je s spoštovanjem samega sebe in spreminjanjem zornega kota pravzaprav vse mogoče. V besedilu je veliko Koroške, a ta Koroška je lahko kjerkoli na svetu. Gre za dom v tujini in tujino doma. V besedilu stopajo v ospredje osebe, ki se jih je skoraj pozabilo. Te pa morajo stopiti v ospredje, ker se je zgodilo nekaj neverjetnega. V znanem muzeju je nekdo izrezal iz okvirov tri slike. Kar je ostalo, so okvirji. Najprej niti ni bil znan umetnik, a vse išče umetnika in zgubljenе slike ...

Ali lahko literatura za ohranjanje narodne identitete naredi več kot časopisni članek oziroma obratno? Kaj vam je ljubše: napisati novinarsko zgodbo ali literarno zgodbo?

Mislim, da je za ohranjanje narodne identitete časopis pomembnejši. To pa zato, ker prihaja teden za tednom na mizo s slovensko besedo. Časopis bo v bralki in bralcu zapustil močnejšo sled kot knjiga, ker bodo besede prihajale teden za tednom. Zelo rad, a redko, napišem kako novinarsko zgodbo, ki je na robovih že malo literatura. Rad pa kdaj napišem tudi kako literarno besedilo. To pa tudi zaradi tega, ker je v literaturi vse mogoče, v novinarski zgodbi pa je treba vse, kar je bilo izrečeno natančno, tako tudi napisati.

Leta 2024 ste imeli v Ljubljani samostojno razstavo Na robu barve. Ali določene vtise lažje naslikate, kot napišete zgodbe?

Voda, barva in beseda. Ko je beseda na koncu, se začne slika. Z barvo ter črto in še te čez rob. Kdor vse življenje v poklicu dela z besedo, temu odleže, ko se lahko zavestno odloči za brezbesedni prostor. Moje slike so zavestna odločitev proti besedam. Ne moreš vsega prevajati iz enega jezika v drugega, ker pač nekdo ne razume dveh jezikov in v literaturi še prav posebej ne v enaki kakovosti. Zato je sproščujoče, če ni vedno v središču jezik in je mogoče kaj povedati s sliko. S sliko v

prtljagi lahko greš v svet in ljudje jo bodo razumeli vsak po svoje. Slika lahko sproži nešteto besed v vseh jezikih. Tu so črte, so ploskve in vsaka in vsak ima v enem samem trenutku občutek: ta slika me nagovori ali ne. Včasih tudi ostane v spominu, ker je tako močna, da se vanj vžge, brez kake razlage in je morda povod, da je od nje spodbujena kakšna beseda ali stavek. Nekaj pove barva, kaj ploskev, kaj linija ...

Če se vrnemo k Nedelji – pogosto slišimo, da je Nedelja ena od pomembnih »jezikovnih hrbtenic« slovenske narodne skupnosti na Koroškem. Kako pomembna je danes za koroške Slovence možnost, da vsak teden dobijo časopis v slovenskem jeziku?

Slovenska narodna skupnost na Koroškem ne bi bila tako samozavestna in tako močna in v svetu priznana, če ne bi bilo Nedelje. Prav tako slovenska narodna skupnost na Koroškem ne bi bila tako prepoznavna, če ne bi bilo Mohorjeve družbe in združenja slovenskih duhovnikov Sodalitete. Eni so skrbeli za tiskano besedo, drugi za govorjeno in to v javnosti dvojezičnih župnij. Nedelja v svojih dosedanjih izdajah ne hrani le spomina slovenske narodne skupnosti, ampak je s svojimi tedenskimi izdajami tudi njen sodoben obraz.

Se pri delu uredništva čuti, da je slovensko govorečih Korošcev vedno manj oziroma da se jezik vse težje prenaša iz generacije v generacijo? Ali je vaš največji izziv danes ohranjanje jezika ali ohranjanje bralcev?

Slovenski jezik je v deželi postal tišji. To je dejstvo. Vendar pa ima tam, kjer se ga govori, samozavestnejši zven.

Morda na tem mestu še nekaj omenim: ko so se duhovniki Sodalitete z ustanovitvijo Nedelje pred 100 leti podali na pot, niso vedeli, kam jih bo ta pot vodila. Danes pa vemo: Iz majhnega je nastalo nekaj velikega. Mi, ki oblikujemo in snujemo Nedeljo, smo sedaj na poti v drugo stoletje. Ne vemo, kakšna bo pot v prihodnje, vemo pa, da so temelji, po katerih gremo, iz izredno dobrega materiala. Na tej poti se nam ni treba spraševati kot v znani pesmi, »Čej so tiste stezice«, ampak zelo jasno vidimo dobro izklesano pot, ki ponuja dovolj vizij, kako Nedeljo oblikovati tudi v prihodnje tako, da jo bodo bralke in bralci radi jemali v roke.

Samo en izziv je: storiti je treba vse, da bodo mlade družine svojim otrokom posredovale slovenski jezik tako, da ga bodo govorile tudi doma. Slovenski jezik se mora na Koroškem ohraniti kot materinščina. Potem se ne bojim za bralke in bralce. Ustvariti je treba čim več priložnosti, da bo slovenski jezik na Koroškem slišen v javnosti. Videti, slišati in uporabljati ga je treba tam, kjer je to urejeno, obenem pa nam ni treba biti tiho tam, kjer še ni vse tako, kot mora biti.

Kakšen pa je danes odnos med slovensko in nemško govorečim prebivalstvom na Koroškem?

Slika Koroške ob pogledu na obe narodni skupnosti je v zadnjih letih postala le nekoliko drugačna. Kot sem že povedal: slovenski jezik je v deželi postal tišji, a je tam, kjer na otokih še obstaja, postal samoumevnejši in samozavestnejši. V deželi sami lahko govorimo o precej boljšem sožitju med slovensko govorečimi in nemško govorečimi sodeželani. Pri tem pa je treba videti več desetletno skrb krške škofije za sožitje med verniki v dvojezičnem delu škofije. Po zgledu Cerkve je na to pot pred leti nekoliko pozno stopila tudi deželna politika. A jasno je še, da slovenska narodna skupnost od deželne politike upravičeno pričakuje, da se uredi še marsikatera nerešena stvar, na primer je treba razsoditi tudi še nerešeno vprašanje uporabe slovenskega jezika pred sodišči na Koroškem.

Glede Slovenije in položaja narodne skupnosti bi rekel samo to: vesel sem, da se v zadnjem času v Sloveniji, kadar gre za slovensko narodno skupnost na Koroškem, ta ne pojavlja kot neka zapostavljena narodna skupnost, temveč vidijo v njej posebno dragoceno, ki se izkazuje v edinstvenem delu nešteti krajevnih kulturnih društev in ob uspehih posameznih osebosti z izjemnim doprinosom v literaturi, umetnosti, kulturi, glasbi, gledališču, gospodarstvu in tudi politiki. Ob robu želim zase povedati samo to: sam se kot koroški Slovenec, kar sem z vsem srcem in prepričanjem in še s čim, nikdar nisem počutil kakorkoli žalostnega ali travmatiziranega. Nekaj pa sem se naučil: znati je treba čakati. Novi časi, nove osebe in v ozadju vedenje, da skrb za boljše sožitje v deželi enkrat vendarle rodi sadove. Lep primer je sinoda krške škofije, pri kateri je bil sprejet Dokument o sožitju Nemcev in Slovencev na Koroškem in je imel pomemben vpliv na to, na kakšni poti je sožitje danes.

Biografija

Vincenc Gotthardt (1964) je bil rojen v Beljaku, doma je v Dulah v Ziljski dolini, v občini Šmohor, danes pa živi v Celovcu. Na Slovenski gimnaziji je maturiral leta 1982, nato pa je na Univerzi v Celovcu študiral slovenščino in medijsko komunikacijo. Med leti 1987–1990 bil urednik tednika koroških Slovencev »Naš tednik«. Od leta 1991 naprej je urednik koroškega slovenskega tednika »Nedelja«. Je tudi urednik mesečnih kulturnih prilog časopisa Nedelja, v katerih je 25 let izhajala rubrika »Na svetlo dano«, v kateri so literarne ustvarjalke in ustvarjalci objavljali svoja še neobjavljena literarna besedila. Vincenc Gotthardt je kot slikar razstavljal v Celovcu, Tinjah, Prevaljah, Ljubljani in Mariboru, ter je izdal dve knjigi: knjigo risb vseh župnijskih cerkva na Koroškem z naslovom »Sakra Carinthia. Farne cerkve krške škofije v črti in črki« (Celovška Mohorjeva, 2014) in roman »Na drugem koncu sveta« (Celovška Mohorjeva, 2020). Prejel je več nagrad, med drugim Arsovo lastovko leta 2022 in bil leto prej nominiran za nagrado kresnik.

Za konec – kakšna bo po vašem mnenju Nedelja čez deset ali dvajset let? Kako vidite njeno prihodnost? Kako vidite razmerje med tradicionalnim tiskanim medijem in platformami, kot so Instagram, TikTok in SnapChat, ki danes prevzemajo mlade? Ali naj klasičen časopis z njimi tekmuje, ali pa naj ubere svojo pot do bralcev?

Nedelja je in bo moderen časopis in medij v slovenskem jeziku na Koroškem, ki se bo znal s kreativnim pogledom in s pravim občutkom posodabljati ob znamenjih časa. Kar zdaj narekuje čas, je, da znamka Nedelja najde prave odgovore, kako doseči ljudi, ki so tiskano besedo zapustili v smer družbenih omrežij, in razvije tako nujno digitalno strategijo. Tiskana Nedelja želi biti tudi v prihodnje časopis s prikupno grafično podobo, z vsebino, podano s kakovostnim uredniškim delom, v središču katerega je skrb za slovenski jezik. Nedelja je eksistenčno povezana s slovenskim jezikom na Koroškem, zato bomo še naprej skrbeli, da slovenščino ohranimo čim bolj živo. Najidealnejše bi bilo ob tiskani Nedelji imeti enako močan medij znamke Nedelja na družbenih omrežjih. V predalu bi rad imel recept, kako kot medij nagovoriti mlade ljudi, ki vedno manj odraščajo s tiskanimi mediji. Nedelja bo tudi v prihodnje zanimiva, če bo v njej teden za tednom mogoče odkrivati nova imena, in če bomo dali glas tem, ki so kje skriti, ali ki drugače nimajo glasu. [D]